

Ante Timmermans
&
Charl van Ark

ZWIEFALL

EMERGENT

BEZOEKERSGIDS

Toen Tadeusz Kantor gevraagd werd waar zijn kunst zich situeerde, antwoordde hij: “Tussen de vuilnisbak en de eeuwigheid.”

Ante Timmermans en Charl van Ark krijgen alle ruimtes van Emergent tot hun beschikking om, na een jarenlange onderlinge correspondentie, in dialoog te gaan. Daarbij functioneert curator Frank Maes als een extra klankbord. Beide oeuvres durven zich tot een ondoorgroen-delijke ‘Umwelt’ te verhouden. In de confrontatie met die weerbarstigheid is er plaats voor twijfel, traagheid, oponthoud, onwetendheid, ‘ontdoen’.

Een vooropgesteld concept voor deze tentoonstelling is er niet. Wel een (werk)titel, *Zwieffall*. En de intentie om ‘niets te zeggen’. Van Ark zal, als steeds, de tentoonstelling laten ontstaan uit de concrete wisselwerking tussen zijn artistiek materiaal - dat zich altijd tot nieuwe verbindingen, ordeningen, lezingen leent -, dat van zijn correspondent, en de specifieke ruimtes waarin die terechtkomen. Timmermans daarentegen, is op een punt beland waarbij de tekening zich in ‘splendid isolation’ toont.

Benieuwd wat daar uit zal voortvloeien?

Wat als twee kunstenaars vertrekken van (bijna) niets ?

En, nog iets zorgwekkender, wat als ze de mogelijkheid openlaten om daar weer op uit te komen?

Wat zegt dat over hun constructies?

Eigenlijk is het lang geleden begonnen. En sinds twee wereldbranden is het er niet op verbeterd. In de loop van de 18de, 19de eeuw drong het - geleidelijk aan - door. Ergens tegen het einde van de 17de eeuw waren we in een oneindig, zinloos en doelloos universum terecht gekomen.

Zo had zich een kloof geopend tussen de wereld zoals die - oneindig, zinloos, doelloos - is, en de wereld zoals wij die ons en de onzen toewensen. Dat wil zeggen, zoals die zou kunnen of zelfs moeten zijn.

In die kloof bevindt zich sindsdien al wat naar (goede) kunst riekt. Op de krakkemikkige, wankelende brug die elke kunstenaar, voor zichzelf en anderen, telkens opnieuw ineen knutselt.

Ook al bleek de verovering ervan een Pyrrhus-overwinning, tot die autonomie, die vrijheid blijft kunst bestemd. Tot spijt van zij die pogen te negeren, ontkennen of omzeilen, zo is het ermee gesteld.

Het is begonnen met Ante.

Die had de pauzeknop ingedrukt. De spie onder het wiel geklemd.

Op grote vellen papier had hij zijn versie van Becketts *Wachten op Godot* uitgeschreven.

(In Antes kunst leunen tekenen, schrijven en construeren, kijken, lezen en zich verspreken zo dicht tegen elkaar aan, dat ze mekaar wel eens omarmen.)

Dat wil zeggen, hij had alles overgeschreven/-getekend wat in de theatertekst tussen haakjes stond: de regieaanwijzingen.

Algemeen is geweten hoe belangrijk die bij Beckett zijn, deze meticuleus te volgen richtlijnen. Die aangeven hoe, heel precies, (bijna) niks te doen.

Sindsdien duiken de haakjes hier en daar paarsgewijs op. Meestal omvatten ze niks. Soms keren ze elkaar de rug toe.

Ante, die kunstenaar van niks, gaf ons een geschenk zonder weerga.

De snaak bracht me naar een meester van niks: Charl.

En vroeg beleefd of zijn en Charls werken mekaar in Emergent konden ontmoeten.

Hoe dat?

Wel, ja, ont-moeten.

Dat begint met wat rond mekaar draaien, elkaar zo'n beetje de hoeken van de kamer laten zien.

De snuffelfase, het aftasten.

De een probeert iets, de ander iets anders.

Opnieuw.

En nog eens.

Tot er 'iets' gebeurt.

't Is bijna niks, maar toch iets.

Of niet?

Even afwachten, of het blijft.

Ja, het duurt. Het mag.

Dat herhaalt zich.

Tot heel Emergent zich laat bespelen.

Hoe gaan we dat noemen?

Zwiefall?

Zwiefall.

Charl woont en werkt in een huis met hoge plafonds. Muren met gaten verraden waar iets heeft gehangen. Soms kopieert hij die, of hij verbindt ze, als waren het de sterren van een firmament.

Bij hem is wonen werken, en werken wonen. In het diepst van zijn gedachten is hij een grandioze schilder van niks. Hout, doek, verf. Vlekken en gaten. Een plankje. Niet-kleuren, zoals: wittig, zwartig, grijsblauwig, beige, hel-oranje. Foto's, gezichten, plekken, momenten, dingen. Dit, en dit, plus dat: is dit iets? Of niks? Vraagt hij aan Uli. Zou het?

Soms wacht er een jaar voor de beslissing valt. Die nooit finaal is.

Iets kan morgen, of volgend jaar, weer niets dan materiaal, materie worden.

En zo verder.

Van hier naar daar. Van materie naar de ruimte.

En terug.

Bij Ante ging het er al eens stevig aan toe.

Jong geweld en zo.

Wat zwaar of absurd was, werd gecounterd, opgeheven, door het plezier van het tekenen, de drang om te doen.

De tekening brak uit. Veroverde drie dimensies (installatie!). Vier dimensies (performance!).

Gemaskerd als lastdier bleef hij cirkels draaien.

Waar was de zin?

Helle Verzweiflug. Nonsens. Drusba.

Sisyphus achterna.

Stop!

)(

Loslaten. Overboord gooien.

Na de installaties en performances is hij teruggekeerd naar tekenen op A5. Zwart op wit. De tekening niets dan een tekening laten zijn. Niets te zeggen. Gewoon: tonen, laten zien.

De tekening de tekening.

De toeschouwer de toeschouwer.

Wie is bang voor tekenen?

Ante vertelde me de veelzeggende anekdote.

Dat er – uniek voor het land! – een autonome opleiding ‘tekenkunst’ opgericht werd. Hij geloofde erin. Hij werd docent.

Maar het ging niet. Het bleek voor de meesten te hoog gegrepen om te starten met (bijna) niets.

Want dat is het, tekenen.

Wat moet ik doen? werd gevraagd.

Niks moet je.

De armtierigheid van tekenen is genadeloos.

Het bleek teveel gevraagd om vanuit het niets met bijna niks te beginnen. Alles te braaf. Ter-

wijl potlood op papier dynamiet kan zijn. Een oneindig vat vol handelingen. Trekken, kras-

sen, verbinden, construeren, tellen, arceren, markeren, haken, hakken, schrijven, schrap-

pen, tussen haakjes plaatsen, omcirkelen, traceren, verdelen, splitsen, zwieren, golven,

toveren, betekenen. Wanneer je, zoals Ante, op en in houten panelen gaat werken, krijgen de

tekenhandelingen enerzijds meer weerstand te verduren; anderzijds lokt dit materiaal een nog

ruimere diversiteit aan operaties uit. Die

onderhouden zowel relaties met sculptuur, schilderkunst als grafiek. Zelfs sterren kan je

verbinden. Een brug slaan tussen hier en daar, tussen het teken en de eeuwigheid. Een hee-

l van eigen signatuur. Een universum in een pennentrek.

Maar. Ante is het tegenwoordig te doen om het ontdoen. Nicht-Ich. Ohne. Post-Ante. Zich verliezen. Entleeren. Zonder intentie. Naar binnen vallen en in het immense duister tasten.

Laten zijn.

In veel van zijn tekeningen valt er iets. Zoals in Bruegel, Monk, Joyce.

He would fall. He had not yet fallen but he would fall silently, in an instant. Not to fall was too hard, too hard: and he felt the silent lapse of his soul, as it would be at some instant to come, falling, falling but not yet fallen, still unfallen but about to fall.

Vermoedelijk is het in dit loslaten dat het werk van de snaak en dat van de meester elkaar zo wonderlijk gevonden hebben.

In Charls werk speelt de foto een grote rol. Daar zitten heel wat afbeeldingen van menselijke figuren tussen. Soms zijn dat stille getuigen van een persoonlijke geschiedenis. Andere keren gaat het om foto's die hij uit boeken of magazines knipt.

Hij maakt grote, houten, ingenieus geconstrueerde vitrines. Van het exemplaar dat momenteel in de galerie staat, werd de maat ooit bepaald door de breedte van het bagagerek op de wagen. Zo'n kijkkast raakt in het atelier druk bevolkt met de laatst genoemde soort foto's. Soms put hij uit die foto's om boekjes te stofferen. Wat de A5-tekening is voor Ante, dat is het zelfgemaakte boek voor Charl.

Persoonlijk getinte foto's – niet zelden zijn het onooglijke, terloopse momentopnames – worden (soms sterk uitvergroot) op doek gedrukt. Deze wordt vervolgens op een ander doek gekleefd, waarna het geheel beschilderd wordt.

Schilderen als een soort geheugenarbeid. Dit lijkt me, volkomen paradoxaal, eerst een zich toeëigenen van het fotografische beeld, om het vervolgens helemaal los te laten, de eindeloze lege ruimte in.

En wat doe je wanneer die omgevende ruimte je een onverwacht geschenk aanreikt, in de vorm van een door de zon geschilderd doek?

In één geval heeft Charl aan het origineel geen vinger uitgestoken. Het is onderdeel geworden van een triptiek, samen met twee kopieën van verschillende grootte, waarvan één gespiegeld is. De kleinste bestaat louter uit lagen vernis – die per definitie lichtdoorlatend zijn. In de iets grotere bedekken lagen vernis een afgedrukte foto van het origineel. Terwijl de door de zon gemaakte tekening geleidelijk zal verdwijnen, blijft een getuigenis ervan in tweevoud bewaard.

Wat Charl doet, wordt wel eens ‘fundamentele schilderkunst’ genoemd. What’s in a name? Het is een kunst die teruggrijpt naar de elementaire, concrete bestanddelen van het schilderen. De term ‘concreet’ is hier dan ook veel meer van toepassing dan ‘abstract’.

Dit soort schilderkunst is begonnen toen, begin de jaren 1960, schilders als Frank Stella en Elsworth Kelly elke poging om schilderkunstig een virtuele diepte te creëren (zoals Marc Rothko of Barnett Newman in hun doeken nog betrachtten), lieten varen. Wat we in de plaats kregen voor de virtuele ruimte van het beeld, was ‘letterlijke kunst’: het schilderij als (niets anders dan) een concreet ding tussen de dingen. De enige ‘ruimte’ en ‘tijd’ van het schilderij werd het concrete ‘hier en nu’ van de tentoonstellingsruimte, dat het deelde met andere dingen, en met de toeschouwers.

Het lijkt erop dat de kunstenaar niet langer een wereld wil scheppen, om die vervolgens in haar geheel aan de toeschouwer aan te bieden. In de plaats daarvan ontstaat er een open dialoog tussen kunstenaar en toeschouwer in een gedeelde ruimte- en tijdelijkheid. Dit verleent het werk enerzijds een grote vluchtigheid en fragiliteit, anderzijds een rijkelijke en bevrijdende openheid. Een kunstenaar die deze spanning tussen het elementaire en het oneindige op meesterlijke wijze wist te bespelen, heette Blinky Palermo.

Kortom: het afsluiten van de virtuele ruimte van het beeld opende de concrete ruimte. Daar is het Charl, vermoed ik, helemaal om te doen.

En wat met de vele ontmoetingen? Het gonst in Emergent, het knispert en knettert. Het wringt en het klinkt. Wat een spel!

Sorry, ik blijf er van af. Ik wil mijn vingers niet branden. Het gaat mijn petje te boven.

En daarbij, dit is bijwijlen van zo'n subtiele, immense intimiteit.

Deze tentoonstelling is de neerslag en het resultaat van een sterke verwantschap.

Er was risico.

Pas hier, eens de werken uitgepakt, zou blijken of de dialoog in concreto zou 'werken'. Daar bestond geen garantie voor, tenzij een wederzijds gevoelde affiniteit voor elkanders werk. Immers, elke kunst is finaal concreet.

Niks abstract. Ideeën zijn niets.

Het bleek te werken. En hoe!

Hier is iets unieks gebeurd. Ongezien.

Gewoon kijken. Niet aankomen.

Danke.

Frank Maes, oktober 2019

Initiatiefnemers: Johan Blanckaert & Veronique Ghekiere, Dirk Castelein & Hilde Devos, Tine & Charlotte Castelein, Pierre Debra & Charlotte Houtsaeger, Wim Dejonghe & Caroline Pill, Marc Ecker & Ann Braet, Frank Maes & Astrid Bonduel, Ivan Maes, Niko Maes

Sponsors: Maes Promotie en Constructie, Castelein, Ivan en Anny Maes, Advocatenkantoor Pierre Debra

Adviseurs: Luc Derycke, Sam Eggermont, Lieven Pyfferoen, Rolf Quaghebeur, Monia Warnez

EMERGENT-team: Roxane Baeyens, Hilde Borgermans, Jelle Clarisse, Frank Maes, Lieven Pyfferoen, Bram Vandeviere, Wouter Van Der Cruyssen (stagiair) & Jeroen Verhaeghe

Curator: Frank Maes

Auteur: Frank Maes

Met dank aan de kunstenaars, Uli van Ark, Jan de Vylder, Philippe Van Cauteren

EMERGENT
Grote Markt 26, 8630 Veurne
galerie@emergent.be
www.emergent.be

SAVE THE DATES

zondag 8 december (15u30 tot 17u):
rondleiding in dialoog door Ante Timmermans
en Frank Maes

zondag 5 januari (14u tot 18u): finissage

rondleiding, leden: 5 euro / niet-leden: 10 euro
Inschrijving via galerie@emergent.be